

Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Uzmanlık Tercihleri ve Mesleki Kaygı Düzeyleri
Specialization Preferences and Professional Anxiety Levels of Medical Faculty Students
Rıza Çıtıl¹, Mustafa Keten¹

¹Tokat
Gaziosmanpaşa
Üniversitesi Tıp
Fakültesi, Halk
Sağlığı Anabilim
Dalı, Tokat.

Sorumlu Yazar:

Dr. Öğr. Üyesi
Rıza Çıtıl

¹Tokat
Gaziosmanpaşa
Üniversitesi Tıp
Fakültesi, Halk
Sağlığı Anabilim
Dalı, Tokat.

Tel: 3562129500/7126

E-mail:

rcitil38@gmail.com

Özet

Amaç: Bu çalışmada, tıp fakültesi 4., 5., ve 6. sınıf öğrencilerinin uzmanlık tercihleri, etkileyen nedenler ve mesleki kaygı düzeylerinin belirlenmesi amaçlandı.

Yöntem: Bu kesitsel çalışmanın evreni, 2019 yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi klinik stajlardaki 252 öğrenciden oluşuyordu. Örneklem büyüklüğü hesaplanmadan evrenin tamamına ulaşılması hedeflendi. Katılımcılara sosyo-demografik özellikleri, uzmanlık tercihleri ve mesleki kaygılarına yönelik soruları içeren anket formu ile Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI-TX) uygulandı. Ölçek puanı arttıkça kaygı düzeyinin de yükseldiği, ölçek puanı ≥ 42 ise “yüksek” kaygı düzeyi olarak kabul edildi.

Bulgular: Çalışmaya katılan 233 öğrencinin %56,7’si kadın, yaş ortalaması $22,9 \pm 1,4$ ’tü. %39,5’i 4. sınıf, 27,5’i 5. sınıf, %33’ü 6. sınıf öğrencisiydi. Öğrencilerin %88,8’i tıp fakültesini isteyerek tercih etmişti. %76,8’i mezuniyet sonrasında uzmanlık yapmayı istediğini (%47,5’i dahili bilimler) istiyordu. %65,7’si uzmanlık sınavına hazırlık için dershaneye gidiyordu. Öğrencilerin uzmanlık tercihlerini büyük ölçüde etkileyen en sık nedenler mutlu etmesi (%94,4) ve mesleki açıdan tatmin etmesi (%87,5) olarak belirtildi. Öğrencilerin sınıfı ($p=0,007$), baba eğitim düzeyi ($p=0,002$), tıp fakültesini isteyerek tercih etme durumu ($p=0,024$) ve uzmanlık sınavı için kursa gitme durumunun ($p=0,021$) uzmanlık istemeyi anlamlı şekilde etkilediği saptandı. Öğrencilerin SKÖ puanı ortalaması $47,47 \pm 7,47$ idi. Tıp fakültesini isteyerek tercih etme durumu ile SKÖ puanı arasında anlamlı ilişki vardı ($p=0,003$). Öğrencilerin %79,3’ünün kaygı düzeyi “yüksek” olarak saptandı. Tıp fakültesine isteyerek girmenin öğrencilerde yüksek kaygı puanı üzerine anlamlı etkisi olduğu bulundu (%95 GA:1,58-8,07; $p=0,004$).

Sonuç: Tıp fakültesi öğrencilerinin çoğunluğunun fakülteyi isteyerek tercih etmesi ve uzman olmayı düşünmesine karşılık yaklaşık beş öğrenciden dördünün mesleki kaygı düzeyi yüksektir. Uzmanlıkla ilgili nedenlerin yüksek kaygı üzerinde önemli etkisi vardır. Uzmanlık tercihlerini en fazla etkileyen nedenler ilgili branşta olmaktan dolayı mutlu olmak ve mesleki tatmindir. Hekimlerin uzmanlık tercihleri ve kaygı durumlarını etkileyen faktörlerin daha standardize ölçeklerle daha fazla sayıda çalışılmasının hekimlerin mesleki performansları ve sağlık politikalarına yön vermesi açısından oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Tıp fakültesi, öğrenci, uzmanlık, mesleki kaygı

Abstract

Objective: In this study, it was aimed to determine the specialization preferences, affecting factors and professional anxiety levels of 4th, 5th, and 6th grade medical students.

Methods: The population of this cross-sectional study consisted of 252 students in clinical internships at Tokat Gaziosmanpaşa University Faculty of Medicine in 2019. It was aimed to reach the entire population without calculating the sample size. The Trait Anxiety Inventory (STAI-TX) was administered to the participants with a questionnaire containing questions about their socio-demographic characteristics, specialty preferences and professional concerns. As the scale score increased, the level of anxiety increased, and if the scale score was ≥ 42 , it was accepted as "high" anxiety level. Number and percentage were used in descriptive data, t-test, One-Way Anova test, Chi-square test and multiple linear regression analysis were used for comparisons between groups. Statistically significance level was accepted as $p < 0.05$.

Results: 56.7% of the 233 students who participated in the study were female, and the mean age was 22.9 ± 1.4 . 39.5% were in the 4th grade, 27.5% were in the 5th grade, and 33% were in the 6th grade. 88.8% of the students chose the medical faculty

willingly. 76.8% wanted to specialize (47.5% internal sciences) after graduation. 65.7% of them were going to the course to prepare for medical specialty exam. The most common reasons that greatly affect students' specialization preferences were stated as being happy (94.4%) and being professionally satisfied (87.5%). It was determined that students' class ($p=0.007$), father's education level ($p=0.002$), willingness to choose medical school ($p=0.024$) and going to medical specialty exam course ($p=0.021$) had a significant effect on their request for specialization. The mean STAI score of the students was 47.47 ± 7.47 . There was a significant relationship between the willingness to choose medical school and the STAI score ($p=0.003$). The anxiety level of 79.3% of the students was determined as "high". It was found that voluntarily entering medical school had a significant effect on high anxiety scores in students (95% CI: 1.58-8.07; $p=0.004$).

Conclusion: Although the majority of medical students prefer the faculty willingly and consider becoming a specialist, approximately four out of five students have a high level of professional anxiety. Specialization-related reasons have a significant impact on high anxiety. The reasons that affect the specialization preferences the most are being happy to be

in the relevant branch and professional satisfaction. It is very important to study the factors affecting physicians' specialty preferences and anxiety with more standardized scales in terms of directing physicians' professional performance and health policies.

Keywords: Medical faculty, student, specialty, professional anxiety

Giriş

Meslek seçiminin önemli bir aşaması olan uzmanlık tercihi bireylerin yetenekleri, ihtiyaçları ve kişisel değerlerinin algılanmasına bağlı belirlenmesi gereken önemli bir karardır. Öte yandan Türkiye’de hekimlerin uzmanlık eğitimleri 1987 yılından beri yapılan Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS)’nda alınan puanlar ve buna göre yapılan tercihlerle düzenlenmektedir.(1). 2019 yılı verilerine göre Türkiye’de toplam hekim sayısı 160.810 olup, yüz bin kişi başına düşen toplam hekim sayısı 193’dür. Bu sayı uzman hekimler için 102 iken, pratisyen hekimler için ise 56’dır (2).Son yıllarda Tıp Fakültesi kontenjanlarının hızla artması nedeniyle hekim sayısındaki artışa bağlı olarak TUS’a giren pratisyen hekim sayısı da artmaktadır. Buna karşılık yaklaşık on hekimden biri tıpta uzmanlık eğitimi alabilmektedir (3).

Türkiye’de son yıllarda hekimlerin tıpta uzmanlık tercihlerinde ciddi oranlarda değişiklikler olduğu gözlenmektedir. Tıpta uzmanlık tercihlerinde mesleki tatmin, tercih edilen alana ilgi duyulması, maddi kazanç düzeyi, nispeten rahat olması (örneğin; nöbet olmaması, hastalarla daha az karşılaşma vb.) gibi etkenler bireyden bireye farklı şekilde etki gösterebilmektedir. Literatürde mezuniyet sonrası tıpta uzmanlık tercihlerini etkileyen faktörlerin incelendiği birçok çalışma mevcuttur (1,4-9).

Tıp fakültesinden mezuniyet sonrasında uzmanlık bölümlerinin seçilmesi ve sonrasındaki uzmanlık eğitimi süreçleri ise başlı başına birer stres ve anksiyete kaynağıdır. Uzman olmayı isteyen veya asistan iken bölüm değiştirmek isteyen çok sayıda hekim her yıl yeniden TUS’a girmekte olup bu süreç hekimleri birçok yönden ciddi oranda yıpratmaktadır. Her bir branş birbirinden farklı birçok yönleriyle hekimlerde önemli ölçüde kaygı oluşturabilmektedir. Kaygı bireyin karşılaştığı durum ve olaylar karşısında duyduğu ve engellemekte zorluk çektiği aşırı endişe ve uyarılmışlık hali olarak ifade edilebilir. Gerek tıp eğitimi süreci, gerekse hekimlik dönemi çalışma sürecindeki zorluklar nedeniyle hem tıp fakültesi öğrencilerinin hem de hekimlerin yaşamlarında kaygı önemli bir yer

oluşturmaktadır. Orta düzeyde kaygı olumlu yönde gelişmeyi artırabilecekken, kaygının yoğunlaşmasıyla dikkat ve öğrenme azalmakta; hata yapma, iletişimde bozulma, iş veriminde azalma gibi artan kaygıya bağlı kısır bir döngü yaratacak durumlar görülebilmektedir (10-12). Portekiz’de yapılan bir çalışmada, tıp fakültesi öğrencilerinde kaygı semptom prevalansının üniversitenin diğer bölümlerindeki öğrencilere göre anlamlı şekilde yüksek olduğu ve anksiyete ya da depresyon semptomları olan öğrencilerin ders notlarının da anlamlı şekilde düşük olduğu gösterilmiştir (13). Hastalara zarar verme endişesi, yanlış tanı koyma riski ve uygun olmayan çalışma koşullarına ek olarak acil hastaya yaklaşım, klinik beceriler ve reçete yazma becerisi gibi konularda yetersizlik olmasının da tıp fakültesi öğrencileri için ciddi stres kaynağı olarak kabul edildiği bildirilmektedir (3). Bu gibi nedenler hekimleri pratisyen hekim olarak çalışmak yerine uzmanlaşmaya yöneltebilmektedir.

Bu çalışmada, tıp fakültesi klinik stajlarda öğrenim görmekte olan 4., 5., ve son sınıftaki hekim adaylarının uzmanlık tercihlerinin neler olduğu, tercihlerini etkileyen nedenler ve mesleki kaygı düzeylerinin belirlenmesi amaçlandı.

Gereç ve yöntem: Bu kesitsel çalışmanın evreni, 2018-2019 eğitim ve öğretim döneminde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi 4., 5. ve 6. sınıflardaki klinik stajlarda öğrenim gören 252 öğrenciden oluşuyordu. Örneklem büyüklüğü hesabı yapılmadan evrenin tamamına ulaşılması hedeflendi. Çalışmaya katılmak için onam vererek anket uygulamasına katılan gönüllü öğrenci sayısı 241(%96) idi. Anket uygulaması ders saatlerinde araştırmacılar tarafından sınıflarda gözlem altında yapıldı. Sekiz öğrenciye ait anket formu eksiklikler olması nedeniyle çalışma dışında bırakıldı, istatistiksel analize dahil edilen anket sayısı 233(%92) idi. Çalışma öncesinde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı’ndan gerekli izin alındı ve çalışma Helsinki İlkeler Deklarasyonu’na uyularak gerçekleştirildi.

İlgili literatür eşliğinde araştırmacılarca hazırlanan anket formunun ilk bölümünde öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, mezuniyet sonrasında çalışmak istedikleri alanlar, uzmanlık tercihlerini etkileyen nedenler ve gelecekteki mesleki kaygılarına yönelik sorular mevcuttu. İkinci bölümde ise Spielberger ve ark. (1970) tarafından geliştirilen ve Türkiye’de Öner ve Le Compte (1983) tarafından geçerlik ve güvenilirliği alınan Sürekli

Kaygı Ölçeği (SKÖ, STAI-TX) uygulandı (14-15).SKÖ bireyin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak, kendini nasıl hissettiğini belirlemekte olup 20 maddeden oluşan iki tür ifade içeriyordu. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları gösterirken, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları dile getiriyordu. Ölçekten elde edilen toplam puan 20 ile 80 arasında değişmekte olup, puan arttıkça kaygı seviyesinin de yükseldiği kabul edildi. Çalışmamızda ölçekten alınan puan 42 ve üzeri ise “yüksek” kaygı düzeyi olarak sınıflandırıldı.

İstatistiksel analiz: Veriler SPSS 21 istatistiksel paket programı ile analiz edildi. Tanımlayıcı veriler sayı (n) ve yüzde (%) ile gösterildi. Öğrencilerin uzmanlık tercihleri ve mesleki kaygı düzeyleri ile ilgili veriler t testi, One-Way Anova testi, Ki-kare testi ve çoklu doğrusal regresyon analizleriyle karşılaştırıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edildi.

Bulgular: Çalışmaya katılan toplam 233 öğrencinin %56,7(132)’si kadın, %43,3(101)’ü erkekti. Öğrencilerin %67,8(158)’i 21-23 yaş, diğerleri 24-27 yaş aralığındaydı. Yaş ortalaması $22,87\pm 1,40$ (kadınlarda $22,78\pm 1,43$; erkeklerde $22,99\pm 1,36$) idi. Katılanların

%1,7(4)’si yabancı uyruklu idi. %39,5(92)’si 4. sınıf, 27,5(64)’i 5. sınıf, %33(77)’ü 6. sınıf öğrencisiydi. Öğrencilerin %21,9(51)’unun ailesi Tokat ilinde, %78,1(182)’inin ailesi ise Tokat ili dışında ikamet ediyordu. Öğrencilerin annelerinin %45,1(105)’i ortaokul ve altı mezunu, %26,6(62)’si lise mezunu, %28,3(66)’ü üniversite mezunu; babalarının %19,3(45)’i ortaokul ve altı mezunu, %21,5(50)’i lise mezunu, %59,2(138)’i üniversite mezunuydu. Öğrencilerin %3,4(8)’ünün anne ve/veya babası hayatta değildi. Öğrencilerin annelerinin %30,5(71)’i çalışıyor, %60,1(140)’i çalışmıyor, %9,4(22)’ü emekli; babalarının %73,4(171)’i çalışıyor, %23,2(54)’si emekli %3,4(8)’ü çalışmıyordu. Öğrenciler ailelerinin ekonomik durumlarını %23,2(54)’si iyi, %64,8(151)’i orta, %12(28)’si kötü olarak belirtti. Öğrencilerin %88,8(207)’i tıp fakültesini isteyerek tercih etmişken, %11,2(26)’si istemeden gelmişti. Öğrencilerin %76,8(179)’i mezuniyet sonrasında tıpta uzmanlık yapmayı istediğini, %2,2(5)’si uzmanlık düşünmediğini, %21(49)’i ise uzmanlık yapma konusunda kararsız olduğunu belirtti. Öğrencilerin %47,5(85)’i dahili bilimler, %35,2(63)’si cerrahi bilimler, %1,7(3)’si temel bilimlerde uzmanlık yapmayı istemekte olup %15,6(28)’si ise

uzmanlık tercihleri konusunda kararsızdı. En sık istenen uzmanlık dalları sırasıyla; kulak burun boğaz (%6,4; n=15), pediatri (%6; n=14), dahiliye (%4,7; n=11), göz (%4,7; n=11), aile hekimliği (%4,3; n=10) ve kardiyoloji (%4,3; n=10) idi. Öğrencilerin %65,7(153)'si TUS'a hazırlık için dershaneye gidiyordu. Bunların %33(50)'ü 6. sınıf öğrencisiydi. Son sınıfta TUS dershanesine gitme oranı %64,9 olarak saptandı. Öğrencilerinin mezuniyet sonrasında düşündükleri alanda uzman olmayı tercih etmelerini etkileyen motivasyonlar sırasıyla; ilgi duyma, sevme ve uygun olduğunu düşünme (%45,2; n=81), rahat bir bölüm olması (%20,1; n=36), mesleki tatmin (%14,0; n=25), akademik kariyer düşüncesi (%11,7; n=21) ve maddi kazanç (%2,2; n=4) olarak belirtildi (Tablo 1).

Öğrencilerin %44,6(104)'sı aile hekimliğine sıcak bakarken, %33(77)'ü olumsuz bakıyordu, %22,3(52)'ü ise kararsızdı; %38,2(89)'sı sağlık alanında

yönetici olmayı isterken, %49,4(115)'ü olumsuz bakıyordu, %12,4(29)'ü kararsızdı; %38,2(89)'si işyeri hekimi olmayı isterken, %39,5(92)'i olumsuz bakıyordu, %22,3(52)'ü kararsızdı; %38,6(90)'sı özel sektörde çalışmayı isterken, %37,3(87)'ü olumsuz bakıyordu, %24(56)'ü kararsızdı; %56,2(131)'si akademik kariyer yapmayı isterken, %21,5(50)'i olumsuz bakıyordu, %22,3(52)'ü kararsızdı.

Öğrencilerin mezuniyet sonrası tıpta uzmanlık tercihlerini büyük ölçüde etkileyen en sık nedenler sırasıyla, mutlu etmesi (%94,4), mesleki açıdan tatmin etmesi (%87,5), asistanlık eğitiminin kalitesi (%86,2), ilgili uzmanlık alanının gelecekteki durumu (%85,8), aile ve özel yaşam üzerine etkileri (%79,4), gelir düzeyi (%78,5), ilgili bölümdeki hocaların tutumu (%75,9), akademik kariyer imkanı (%74,8), nöbet olması ve nöbet sayısı (%73,8) ile hasta yoğunluğu (%73,4) olarak belirtildi (Tablo 2).

Tablo 1. Öğrencilerin bazı özelliklere göre dağılımı

Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kadın	132	56,7
	Erkek	101	43,3
Yaş grubu	21-23 yaş	158	67,8
	24-27 yaş	75	32,2
Sınıf	4. sınıf	92	39,5
	5. sınıf	64	27,5
	6. sınıf	77	33,0
Anne eğitim düzeyi	Ortaokul ve daha az	105	45,1
	Lise	62	26,6
	Üniversite	66	28,3
Baba eğitim düzeyi	Ortaokul ve daha az	45	19,3
	Lise	50	21,5
	Üniversite	138	59,2
Anne çalışma durumu	Çalışıyor	71	30,5
	Çalışmıyor - Emekli	162	69,5
Baba çalışma durumu	Çalışıyor	171	73,4
	Çalışmıyor - Emekli	62	26,6
Ailesinin ekonomik durumu	İyi	54	23,2
	Orta	151	64,8
	Kötü	28	12,0
Tıp fakültesini isteyerek tercih etme durumu	Evet	207	88,8
	Hayır	26	11,2
Tıpta uzmanlık yapmayı isteme durumu	Evet	179	76,8
	Hayır	5	2,2
	Kararsız	49	21,0
Yapmak istenilen uzmanlık türü (n=179)	Dahili bilimler	85	47,5
	Cerrahi bilimler	63	35,2
	Temel bilimler	3	1,7
	Kararsız	28	15,6
TUS dershanesine gitme durumu	Evet	153	65,7
	Hayır	80	34,3
Uzmanlık motivasyonu (n=179)	İlgi duyma, sevme ve uygunluk	81	45,2
	Rahatlık	36	20,1
	Mesleki tatmin	25	14,0
	Akademik kariyer	21	11,7
	Maddi kazanç	4	2,2
	Diğer	12	6,7
Toplam		233	100,0

Tablo 2. Öğrencilerin mezuniyet sonrası tıpta uzmanlık tercihlerini etkileyen nedenler (%) (n=233)

Tıpta uzmanlık tercihlerini etkileyen nedenler	Evet etkili	Az etkili	Hayır etkisi yok
Mutlu etmesi	94,4	2,6	3,0
Mesleki açıdan tatmin etmesi	87,5	8,9	3,6
Asistanlık eğitimin kalitesi	86,2	9,9	3,9
İlgili uzmanlık alanının gelecekteki durumu	85,8	9,0	5,2
Aile ve özel yaşam üzerine etkileri	79,4	13,3	7,3
Gelir düzeyi	78,5	16,3	5,2
İlgili bölümdeki hocaların tutumu	75,9	16,4	7,7
Akademik kariyer yapabilme imkanı	74,8	21,5	13,7
Nöbet olması ve nöbet sayısı	73,8	19,7	6,4
Hasta yoğunluğu	73,4	21,4	5,2
İlgili uzmanlık alanının TUS puanı	73,4	20,2	6,4
Malpraktis (tıbbi hata) davaları	70,4	21,9	7,7
Asistanlık eğitiminin rahat olması	66,1	23,6	10,3
İlgili uzmanlık alanının TUS kontenjan sayısı	61,8	28,3	9,9
Asistanlık süresi	53,2	32,2	14,6
İlgili uzmanlık alanında yan dal yapabilme imkanı	50,6	29,2	20,2
Özel sektörde çalışabilme imkanı	48,5	33,0	18,5
Devlet hizmet yükümlülüğü olması	46,8	32,2	21,0
İlgili uzmanlık alanındaki uzman hekim sayısı	44,6	33,5	21,9
Toplumun ilgili uzmanlığa bakışı	42,9	35,6	21,5

Öğrencilerin tıpta uzmanlık isteme durumları çeşitli özelliklere göre karşılaştırıldığında; öğrencilerin sınıfı ($p=0,007$), baba eğitim düzeyi ($p=0,002$), tıp fakültesini isteyerek tercih etme durumu ($p=0,024$) ve TUS dershanesine gitme durumunun ($p=0,021$) uzmanlık

isteme durumunu anlamlı şekilde etkilediği saptandı. Üst sınıflarda, baba eğitim düzeyi lise ve daha az olanlarda, tıp fakültesine isteyerek gelenlerde ve TUS dershanesine gidenlerde uzmanlık yapmayı isteme oranının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulundu (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin tıpta uzmanlık isteme durumlarının çeşitli özelliklere göre karşılaştırılması

Özellikler	Tıpta uzmanlık yapmayı isteme durumu				χ^2	p
	Evet		Hayır - Kararsız			
	n	%	n	%		
Cinsiyet						
Kadın	105	79,5	27	20,5	1,267	0,260
Erkek	74	73,3	27	26,7		
Yaş grubu						
21-23 yaş	119	75,3	39	24,7	0,627	0,429
24-27 yaş	60	80,0	15	20,0		
Sınıf						
4. sınıf	61	66,3	31	33,7	9,840	0,007**
5. sınıf	52	81,3	12	18,8		
6. sınıf	66	85,7	11	14,3		
Anne eğitim düzeyi						
Ortaokul ve daha az	86	81,9	19	18,1	2,931	0,231
Lise	46	74,2	16	25,8		
Üniversite	47	71,2	19	28,8		
Baba eğitim düzeyi						
Ortaokul ve daha az	38	84,4	7	15,6	12,875	0,002**
Lise	46	92,0	4	8,0		
Üniversite	95	68,8	43	31,2		
Ailesinin ekonomik durumu						
İyi	40	74,1	14	25,9	0,674	0,714
Orta	116	76,8	35	23,2		
Kötü	23	82,1	5	17,9		
Tıp fakültesini isteyerek tercih etme durumu						
Evet	164	79,2	43	20,8	6,016	0,024**
Hayır	15	57,7	11	42,3		
TUS dershanesine gitme durumu						
Evet	125	81,7	28	18,3	5,949	0,021**
Hayır	54	67,5	26	32,5		
Toplam	179	76,8	54	23,2		

*Satır yüzdesi ** $p<0,05$

Öğrencilerinin mezuniyet sonrasında mesleki kaygılarıyla ilgili ifadeler katılma durumu incelendiğinde (Tablo 4), öğrencilerin %66,1'i TUS'a çalışabilmek için yeterince zaman bulamadığını, %55'i mezun olduktan sonra istemediği bir yere ataması yapılabileceği için endişelendiğini, %50,4'ü pratisyen olarak çalışırsa mesleki açıdan tatmin olamayacağını, %49,8'i malpraktis davasıyla karşılaşabileceğini, %46,3'ü TUS'u kazanamama korkusunun kendisini çok rahatsız ettiğini, %39,9'u hasta veya hasta yakınları tarafından şiddete maruz kalabileceğini, %37,8'i acil hastalara müdahale konusunda kendini yeterli görmediğini, %36,5'i devlet hizmet yükümlülüğünü yaparken zorlanacağını, %36'sı sağlık mevzuatı ve güncel hukuki düzenlemeler konusunda yeterli olmadığını, %22,8'i girişimsel işlemlerde yeterince başarılı olamayacağını düşündüğünü belirtti. Buna karşılık öğrencilerin %67,9'u hasta ve hasta yakınlarıyla iletişim konusunda yeterli olmadığı, %60,1'i mesleki yaşantısı boyunca ekonomik sıkıntı çekebileceği düşüncesine katılmadığını belirtti.

Öğrencilerin SKÖ'den aldıkları kaygı puanlarının bazı özelliklere göre karşılaştırılması Tablo 5'de verildi. SKÖ puanı ortalaması $47,47 \pm 7,47$ olarak bulundu. Öğrencilerin tıp fakültesini isteyerek tercih etme durumu ile SKÖ puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptandı ($p=0,003$). Cinsiyet, yaş, sınıf, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, ailesinin ekonomik durum ve tıpta uzmanlık yapmayı isteme durumunun ise öğrencilerin kaygı puanları üzerine etkisi bulunmadı ($p>0,05$). Öğrencilerin %79,3(185)'ünün SKÖ'den aldıkları toplam puan ≥ 42 olduğu için kaygı düzeylerinin "yüksek" olduğu saptandı. Öğrencilerin SKÖ'den aldıkları kaygı puanlarının doğrusal regresyon analiz sonuçlarına göre, değişkenlerden sadece tıp fakültesine isteyerek girmenin öğrencilerde yüksek kaygı puanı üzerine anlamlı etkisi olduğu bulundu (%95 GA 1,58-8,07; $p=0,004$)(Tablo 6).

Tablo 4. Öğrencilerin mezuniyet sonrası mesleki kaygılarıyla ilgili ifadelere katılma durumu (%) (n=233)

Mesleki kaygıyla ilgili ifadeler	Evet Katılıyorum	Kararsızım	Hayır Katılmıyorum
TUS'a çalışabilmek için yeterli zaman bulamıyorum	66,1	18,9	15,0
Mezun olduktan sonra istemediğim bir yere atamam yapılabileceği için endişeleniyorum	55,0	18,5	26,8
Pratisyen olarak çalışırsam mesleki açıdan tatmin olamayacağımı düşünüyorum	50,4	26,2	23,6
Malpraktis davasıyla karşılaşabileceğimi düşünüyorum	49,8	28,8	21,4
TUS'u kazanamama korkusu beni çok rahatsız ediyor	46,3	21,9	31,8
Hasta veya hasta yakınları tarafından şiddete maruz kalabileceğimi düşünüyorum	39,9	31,3	28,8
Acil hastalara müdahale konusunda kendimi yeterli görmüyorum	37,8	29,6	32,0
Devlet hizmet yükümlülüğünü yaparken zorlanacağımı düşünüyorum	36,5	32,2	31,3
Sağlık mevzuatı ve güncel hukuki düzenlemeler konusunda yeterli olmadığımı düşünüyorum	36,0	43,3	20,6
Girişimsel işlemlerde yeterince başarılı olamayacağımı düşünüyorum	22,8	24,0	53,3
Hekim sayısının çok artması nedeniyle gelecekte işsiz kalabileceğimi düşünüyorum	21,9	14,5	53,6
Koruyucu hekimlik uygulamaları konusunda kendimi yeterli görmüyorum	21,8	26,9	41,3
Hangi uzmanlık dalını seçersem seçeyim yeterince mutlu olamayacağımı düşünüyorum	21,5	22,7	55,8
Mesleki yaşantım boyunca ekonomik sıkıntı çekebileceğimi düşünüyorum	14,6	25,3	60,1
Hasta ve hasta yakınlarıyla iletişim konusunda yeterli olmadığımı düşünüyorum	14,0	17,2	67,9

Tablo 5. Öğrencilerin SKÖ'nden aldıkları kaygı puanlarının bazı özelliklere göre karşılaştırılması

Özellikler	Sayı (%)	Ortalama±SD	t / F değeri	p
Cinsiyet				
Kadın	132 (56,7)	47,92±7,10	t=1,045	0,297
Erkek	101 (43,3)	46,89±7,93		
Yaş grubu				
21-23 yaş	158 (67,8)	47,73± 8,10	0,763	0,446
24-27 yaş	75 (32,2)	46,93±5,95		
Sınıf				
4. sınıf	92 (39,5)	48,50±9,36	F=1,99	0,139
5. sınıf	64 (27,5)	47,53±6,05		
6. sınıf	77 (33,0)	46,20±5,69		
Anne eğitim düzeyi				
Ortaokul ve daha az	105 (45,1)	46,83±6,73	F=1,49	0,228
Lise	62 (26,6)	48,85±7,46		
Üniversite	66 (28,3)	47,20±8,49		
Baba eğitim düzeyi				
Ortaokul ve daha az	45 (19,3)	46,78±5,50	F=0,46	0,230
Lise	50 (21,5)	47,04±5,50		
Üniversite	138 (59,2)	47,86±8,58		
Anne çalışma durumu				
Çalışıyor	71 (30,5)	48,59±8,51	t=1,511	0,132
Çalışmıyor - Emekli	162 (69,5)	46,98±6,94		
Baba çalışma durumu				
Çalışıyor	171 (73,4)	47,68±8,01	t=0,817	0,415
Çalışmıyor - Emekli	62 (26,6)	46,90±5,77		
Ailesinin ekonomik durumu				
İyi	54 (23,2)	47,42±6,06	F=0,775	0,462
Orta	151 (64,8)	47,19±8,15		
Kötü	28 (12,0)	49,11±5,99		
Tıp fakültesini isteyerek tercih etme durumu				
Evet	207 (88,8)	47,98±7,31	t=2,982	0,003*
Hayır	26 (11,2)	43,42±7,65		
Tıpta uzmanlık yapmayı isteme durumu				
Evet	179(76,8)	47,42±6,74	t=-0,192	0,848
Hayır - Kararsız	54 (23,2)	47,64±9,58		
Toplam				
	233(100,0)	47,47±7,47		

*p<0,05

Tablo 6.Öğrencilerin SKÖ'nden aldıkları kaygı puanlarının doğrusal regresyon analiz sonuçları

Değişken	β	p	%95 GA
Cinsiyet (Kadın:0)	-0,034	0,974	(-2,05) - (1,98)
Yaş	-0,353	0,319	(-1,04) - (0,34)
Tıp fakültesini isteyerek tercih etme durumu (Hayır:0)	4,830	0,004*	(1,58) - (8,07)
Tıpta uzmanlık yapmayı isteme durumu (Kararsız-İstemiyor:0)	0,089	0,942	(-2,30) - (2,48)

* p<0,05

Tartışma

Çalışmamızda tıp fakültesi öğrencilerinin dörtte üçü (%76,8) uzmanlık yapmak istediğini belirtti. Literatürde tıp fakültesi öğrencilerinin uzmanlık isteme oranları çalışma sonuçlarımıza benzer bulunmuştur(1,4,5,7). Çalışmamızda uzmanlık yapmayı isteyen öğrencilerin yaklaşık yarısı dahili bilimlerde, üçte biri cerrahi bilimlerde, çok az bir kısmı (%1,7) ise temel bilimlerde uzman olmayı istediğini belirtti. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinin mesleki gelecekleriyle ilgili düşüncelerinin belirlenmesinin amaçlandığı çalışmada, katılımcıların %93.4'ünün uzman olmayı istediği bildirilmiştir. Öğrenciler en sık (%53.5) dahili bilimlerde, daha sonra sırasıyla cerrahi bilimlerde (%43.9) ve temel bilimlerde (%2.6) uzmanlık eğitimi almak istediğini belirtmiştir (16).Yıllar içinde özellikle cerrahi bilimler başta olmak üzere malpraktis endişesi ve sık nöbet olması gibi daha zor çalışma koşulları olan bölümlerin daha az tercih edilmesi nedeniyle bu tür bölümlerin TUS puanlarının eskiye göre önemli oranda düştüğü bilinmektedir. Cerrahi bilimler içinde de göz ve kulak burun boğaz gibi daha minör cerrahi gerektiren bölümler fazla tercih edilmektedir. Çalışmamızda da uzmanlık isteyen öğrencilerin en sık istediği uzmanlık dalları sırasıyla kulak

burun boğaz ve pediatri idi. İnönü Üniversitesi'nde yapılan çalışmada ise TUS puanlarının yüksek olması ve genel olarak daha çok talep edilmesi nedeniyle en sık istenilen uzmanlık dallarının sırasıyla göz hastalıkları ve kardiyoloji olduğu bildirilmiştir (7).

Çalışmamızda öğrencilerin yarısından fazlasının (%56,2) tıp fakültesinde verilen eğitimin TUS'u kazanmada çok az etkili olacağını düşündüğü ve öğrencilerin üçte ikisinin (%65,7) TUS'a hazırlık için dershaneye gittiği saptandı. Ülkemizde tıp fakültesi öğrencilerinin istedikleri bölümü kazanabilmesi için müfredat kapsamındaki derslere ek olarak çoğunlukla dersaneye ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Bu durum öğrencileri TUS dershanelerine ödemek zorunda kaldıkları yüksek fiyatlar nedeniyle hem ekonomik olarak olumsuz etkilemekte, hem de tıp gibi çok yoğun bir fakültede derslere ek olarak akşam veya hafta sonu gibi boş vakitlerinin de dolması nedeniyle sosyal yönden de olumsuz etkileyebilmektedir.

Çalışmamızda öğrencilerin mezuniyet sonrası uzmanlık tercihlerindeki motivasyonlar içinde en yüksek (%45,2) payın düşünülen alana ilgi duyulması, sevgi ve uygunluk olduğu,mezuniyet sonrası uzmanlık tercihlerini etkileyen faktörler içinde ise mutlu etmesi ve

mesleki tatminin büyük oranda çok etkili olduğu saptandı. Ayrıca aile ve özel yaşama etkisi, gelir düzeyi, nöbet durumu, hasta yoğunluğu ve malpraktis davaları endişesi gibi nedenlerin de uzmanlık tercihinin ciddi oranda etkilediği tespit edildi. Elde edilen bu sonuçlar hem Türkiye’de yapılan çalışmaların sonuçlarıyla ilahem de Pakistan’da ve Hollanda’daki çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur(1, 4, 8, 9). Bir devlet üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrasında çalışmayı düşündükleri alanlar ve butercihlerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılan niteliksel çalışmada, öğrencilerin hemen hepsinin çalışma şartlarından şikayetçi olduğu, mezuniyet sonrasında özellikle nöbet sayısının fazla olduğu yorucu bölümleri tercih etmedikleri ve çalışma şartları nedeniyle ilgi duydukları bölümlerden vazgeçebildikleri gösterilmiştir (6). Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinde yapılan çalışmada “spesifik bir alanda çalışma isteği ve akademik kariyer planı” (%59,1) ile “değer görmek, tatmin olmak ve daha iyi hissetmek” (%19,5) en sık uzman olmayı isteme nedenleri olarak bildirilmiştir. Aynı çalışmada uzmanlık tercih nedenleri en sık “bireysel olarak uygunluk ve tatmin edici olması” ile

“yoğun olmaması, daha az riskli olması ve daha az girişimsel işlemler olması” şeklinde belirtilmiştir (16). Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinde yapılan çalışmada, uzmanlık tercihinin etkileyen faktörler içinde ilk sırada kendi ilgi alanları (%80,3) gelmekte iken, TUS puanları (%72,1) ikinci en sık neden olarak saptanmıştır (5). Genel olarak öğrencilerin uzmanlık tercihlerini büyük ölçüde TUS’ta alınacak puan beklentilerinin belirlediği düşünülmesine karşılık, çalışmamızda ilgili uzmanlığın TUS puanının öğrencilerin uzmanlık tercihlerindeki etkisinin %61,8 ile on birinci sırada geldiği saptandı. Bu durum son yıllarda TUS tercih trendindeki değişimin nedenlerinden biri olarak sayılabilir.

Çalışmamızda beklenildiği gibi üst sınıflarda olan, tıp fakültesini isteyerek tercih eden ve TUS dershanesine giden öğrencilerin uzmanlık yapma isteğinin anlamlı şekilde daha fazla olduğu saptandı. Ülkemizde eskiye göre azalmakla birlikte hekimlik halen garantili mesleklerden biri olarak görülmekte ve uzun eğitim süresine rağmen sıklıkla ilk sıralarda tercih edilmektedir. Aydın ve ark. çalışmasında, tıp eğitimi oldukça uzun ve yorucu bir süreç olmasına rağmen, isteyerek ve bilinçli olarak tercih edildiğinde, mesleki bilgi ve tecrübeyi artırmak için daha fazla emek

harcandığı bildirilmektedir (17). Gerek son yıllarda gündemde olan sağlık çalışanlarına yönelik şiddet olayları ve ekonomik sıkıntılar, gerek tıp fakültelerindeki kontenjan artışlarının eğitim kalitesiyle ilgili şüpheler doğurması, gerekse de verilen eğitimin nadir hastalıklara ve uzmanlaşmaya yönelik olması nedeniyle pratisyen hekimliğin reel hayat için uygun olmadığı düşüncesinin hali hazırda başlı başına anksiyete kaynağı olan tıp eğitimini daha stresli hale getirdiği bildirilmektedir (18).

Tıp fakültesi öğrencilerinde yapılan farklı çalışmalarda, son sınıfta daha fazla olmak üzere öğrencilerin çoğunluğunun mesleki kaygı yaşadıkları ve bu kaygılarının büyük oranda uzmanlıkla ilişkili olduğu gösterilmiştir (10, 11, 19-21). Çalışmamızda öğrencilerin mezuniyet sonrasında yaşayabilecekleri en sık mesleki kaygılarının sırasıyla TUS'a çalışabilmek için yeterli zaman bulamama, mezuniyet sonrası istemediği bir yere atanma endişesi, pratisyen olarak çalışırsa mesleki açıdan tatmin olamama, malpraktis endişesi ve TUS'u kazanamama korkusu olduğu saptandı. Bu kaygıların büyük çoğunluğunun uzmanlıkla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle uzmanlık tercihinin tıp fakültesi öğrencilerinin meslek kaygıları üzerinde çok önemli etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca

çalışmamızda da öğrencilerin aktif hekimlik döneminde hasta veya hasta yakınları tarafından şiddete maruz kalabilme endişesi taşıdığı saptanmıştır. Bu durumun ister pratisyen isterse uzman olsun tüm hekimler için önemli bir mesleki kaygı nedeni olabildiği bilinmektedir.

Çalışmamızda öğrencilerin SKÖ'den aldıkları puanlar $(47,47 \pm 7,47)$ kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde Türkiye'de, Hindistan'da ve Çin'de farklı ölçeklerle yapılan bazı çalışmalarda da tıp fakültesi öğrencilerinde kaygı düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır (16, 22-24). Bunun yanında SKÖ ölçeğinin kullanıldığı Ergin ve ark.larının çalışmasında ortalama puan $42,5 \pm 9,1$, Yeniçeri ve ark.larının çalışmasında ise $43,8 \pm 7,93$ olarak bulunmuş olup bu sonuç öğrencilerin "orta" düzeyde kaygılı oldukları şeklinde yorumlanmıştır (10, 11). Kocabaş ve ark.larının İstanbul'da TUS kurs merkezine devam eden tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinde yaptıkları bir çalışmada, araştırmacılar tarafından ilgili literatür eşliğinde hazırlanan mesleki kaygı anketi uygulanmış ve öğrencilerin orta düzeyde mesleki kaygıya sahip olduğu gösterilmiştir (25). Pala ve ark.larının çalışmasında, tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin %85,5'inin mezuniyet

sonrasında mesleğiyle ilgili endişelendiği en az bir konu olduğu gösterilmiştir (16). Tıp fakültesi öğrencilerinde kaygı düzeylerinin doğru şekilde belirlenebilmesi için kullanılan ölçeklerin ayrıntılı olarak karşılaştırılması, standardize edilmesi ve bu konuda daha çok uluslararası çalışma yapılması gerektiği bildirilmektedir (26). Çalışmamızda tıp fakültesini isteyerek tercih eden öğrencilerin kaygı düzeyinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu, öğrencilerin diğer tanımlayıcı özelliklerinin ise kaygı üzerine anlamlı etkisi olmadığı saptandı. Tıp fakültesine isteyerek gelen öğrencilerin daha fazla oranda uzman olmayı tercih etmesine bağlı olarak özellikle de TUS gibi zor bir sınav sürecinin kaygı düzeylerini ciddi şekilde etkilediği düşünülmektedir. Canbaz ve ark. Samsun'da yaptıkları çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin yarısından fazlasının (%51.8) meslekleriyle ilgili gelecek kaygısı taşıdığı ve bu kaygılarının büyük oranda (%49.4) uzmanlık ile ilgili olduğu bildirilmiştir (19). Bizim sonuçlarımızdan farklı şekilde, Düzce'de yapılan çalışmada, tıp fakültesine istemeden gelen öğrencilerde anksiyete düzeyinin tıp fakültesini isteyerek tercih edenlere göre daha yüksek olduğu ancak aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur (3).

Çalışmamızda kız öğrencilerde kaygı düzeyi erkeklere göre daha yüksek olmasına karşılık cinsiyete göre kaygı düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmadı. Çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde, Ergin'in çalışmasında da her ne kadar istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmasa da kız öğrencilerde mesleki kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (10). Kocabaş ve ark.larının çalışmasında ise kız öğrencilerde mesleki kaygı düzeyi erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur (25). Farklı ülkelerde tıp fakültesi öğrencilerinde yapılan birçok çalışmada kız öğrencilerde anksiyete sıklığının daha yüksek olduğu saptanmıştır (23,26-28). Bu durum genel olarak kadınlarda anksiyetenin daha çok görülmesine bağlanabilmekle birlikte toplumsal cinsiyete bağlı sorunların olası etkileri de göz ardı edilmemelidir. Öğrencilerin uzmanlık tercihlerinde cinsiyete göre fark olmaması düşünsel anlamda cinsiyet eşitliğinin sağlandığı şeklinde yorumlanmaktadır (1). Çalışmamızda 21-23 yaş grubundaki öğrencilerde kaygı düzeyinin ≥ 24 yaş öğrencilere göre daha yüksek olmasına karşılık yaşın kaygı düzeyi üzerine anlamlı etkisi bulunmadı. Benzer şekilde, Ergin'in çalışmasında da 24 yaş altındaki öğrencilerde mesleki kaygı düzeyinin daha

yüksek olduğu, ancak aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur (10). Yine çalışmamızda öğrencilerin sınıflarına göre kaygı puanları arasında da anlamlı fark bulunmadı. Buna karşılık, Moutinho ve ark.larının Brezilya'da yaptığı çalışmada, yarıyıllar arasında bile kaygı semptomları açısından anlamlı fark saptanmıştır (29). Çin'de yapılan bir metaanalizde ise yine sınıflar arasında anksiyete prevalansı açısından anlamlı fark bulunmuştur (30). Literatürde tıp fakültesi öğrencilerinde sınıflar ve aynı sınıfın yarıyılları arasındaki kaygı düzeylerine yönelik yeterli sayıda çalışma olmaması tıp eğitimi sürecinin bu açıdan izlenmesini zorlaştırmaktadır.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Çalışmamız sadece Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yürütülen kesitsel nitelikte bir çalışma olduğu için ülkemizdeki tüm tıp fakültesi öğrencilerine genellenemez. Ayrıca tıp fakültesi öğrencilerinin uzmanlık tercihleri ve mesleki kaygı düzeylerini etkileyebileceği öngörülen bazı değişkenler incelenmiş olup elde edilen sonuçlar sadece öngörülen bu değişkenlerle sınırlıdır. Bu konunun daha ayrıntılı olarak değerlendirilebilmesi için ülkemizdeki çok sayıda tıp fakültesinin dahil edildiği bölgeler arası ve uluslararası katılımlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Sonuç: Çalışmamızda tıp fakültesi öğrencilerinin çoğunluğunun tıp fakültesini isteyerek tercih etmesi ve uzmanlık yapmayı düşünmesine karşılık yaklaşık beş öğrenciden dördünün mesleki kaygı düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Uzmanlık ile ilgili nedenlerin yüksek kaygı üzerinde önemli etkisi vardır. Öğrenciler uzmanlık için dahili bölümleri daha fazla tercih etmekte olup uzmanlık tercihlerini en fazla etkileyen nedenler ilgili branşta olmaktan dolayı mutlu olmak ve mesleki açıdan tatmindir.

Hekimlerde tıp eğitimi ve sonrasındaki çalışma şartları nedeniyle kaygı önemli bir problem olup çalışma verimini düşürmektedir. Ayrıca tıp fakültesi öğrencilerindeki kaygı düzeyinin uzmanlık tercihlerini doğrudan etkilediği için sağlık sisteminin işleyişini de olumsuz etkileyebileceği göz önünde tutulmalıdır. Hekimler pratisyen hekimlikteki özellikle de hastanelerin acil bölümlerindeki stres etkenleri nedeniyle uzmanlaşmaya yönelmektedir. Bu durum birinci basamak sağlık hizmetlerinin önemli bir kısmında sürekli sirkülasyona yol açarak sağlık hizmeti sunumuna sekte vurmakta ve sistemi kararsızlaştırmaktadır. Hekimlerin mezuniyet sonrasında hem asistanlık hem de uzmanlık döneminde çalışma şartları iyileştirilmeli, özellikle nöbet yükü azaltılarak malpraktis ve şiddet

konularında hekimleri koruyucu etkili tedbirler hayata geçirilmelidir. Bu durumun hekimlerin ilgi duydukları alanları daha çok tercih etmelerini sağlayacağı ve mesleki tatmini artırarak kaygı düzeylerini azaltacağı düşünülmektedir. Tıp fakültesi öğrencileri ve hekimlerin uzmanlık tercihleri ve kaygı durumlarını etkileyen faktörlerin daha standardize ölçeklerle daha fazla sayıda çalışılmasının mesleki performans ve sağlık politikalarına yön vermesi açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

1. Tengiz Fİ, Babaoğlu AB. Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinin kariyer tercihleri ve bu tercihleri etkileyen faktörler. SDÜ Tıp Fak Dergisi 2020;27(1):67-78.
2. Türkiye Sağlık İstatistik Yıllığı 2019 Haber Bülteni.Erişim Tarihi: 13.12.2020.Erişim Adresi:<https://sbsgm.saglik.gov.tr/TR,73329/saglik-istatistikleri-yilligi-2019-haber-bulteni>
3. Mayda AS, Yılmaz M, Bolu F, Deler MH, Demir H, Doğru MF, et al. Bir Tıp Fakültesi 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinde gelecek ile ilgili kaygı durumunun değerlendirilmesi. Düzce Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2014;4(3):7-13.

4. Cansever İH, Metin A, Kişi M. Tıp öğrencilerinin tıpta uzmanlık tercihlerini etkileyen faktörler üzerine sistematik derleme. Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi 2020;13(7):792-812.

5. Göktaş Dört Yol B. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrası ile ilgili düşünceleri, kariyer seçimleri ve etkileyen faktörler. Tıp Eğitimi Dünyası 2017; 16(50): 12-21.

6. Kurnaz A, Bayram T, Bayar ES, Kaya G, Bayraktar S, Gür S, ve ark. Bir tıp fakültesi 6. sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrası kariyerleri ile ilgili düşünceleri. 19. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi. Sayfa 392. 15-17 Mart 2017, Antalya, Türkiye.

7. Tekin Ç, Güneş G, Türkol E. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin tıpta uzmanlık tercihleri ve etkileyen faktörler. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2013; 1: 5-10.

8. Hamid S, Inam SHA, Jamil H, Zeb R. Speciality preference with respect to gender among medical students of Pakistan. J Pak Med Assoc Journal 2019;8:1190-1193.

9. Querido S, Broek S, Rond M, Wigtersma L, Cate O. Factors affecting senior medical

students' career choice. *Int J Med Educ* 2018;9:332-339.

10. Ergin A, Uzun SU, Topaloğlu S. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı ve mesleki kaygı düzeyleri ve bunları etkileyen etkenler. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Dergisi* 2016;3(3):16-21.

11. Yeniçeri N, Mevsim V, Özçakar N, Özcan S, Güldal D, Başak O. Tıp eğitimi son sınıf öğrencilerinin gelecek meslek yaşamları ile ilgili yaşadıkları anksiyete ile sürekli anksiyetelerinin karşılaştırılması. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 2007;21(1):19-24.

12. Kumar B, Shah MAA, Kumari R, KumarA, Kumar J, Tahir A. Depression, anxiety, and stress amongfinal-year medical students. *Cureus* 2019;11(3):e4257.

13. Moreira De Sousa J, Moreira CA, Telles-Correia D. Anxiety, depression and academic performance: a study amongst portuguese medical students versus non-medical students. *Acta Med Port* 2018 Sep;31(9):454-462.

14. Spielberger CD, Gorsuch RL, Lushene RE (1970). *Manual for State-Trait Anxiety Inventory*. California, Consulting Psychologists Press.

15. Öner Necla ve Ayhan Le Compte (1983) *Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

16. Pala K, Avşar Baldan G, Afyoncu E, Gerçek H. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinin mesleki gelecekleriyle ilgili düşünceleri. 19.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi. Sayfa 269, 15-17 Mart 2017, Antalya,Türkiye.

17. Aydın S, Karaca SN, Karagöz NK. Bir tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin fakülteyi seçme nedenleri, akreditasyonla ilgili düşünceleri ve akademik başarı düzeyleri. *Tıp Eğitimi Dünyası*. 2021;20(60):112-121.

18. Yalçınoğlu N, Kayı İ, Işık Ş, Aydın T, Zengin Ş, Karabey S. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinin tıp eğitimi ile ilgili görüşleri. *İst Tıp Fak Derg* 2012; 75(3):41-45.

19. Canbaz S, Sünter AT, Aker S, Pekşen Y. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyi ve etkileyen faktörler. *Genel Tıp Dergisi* 2007;17(1):15-19.

20. Özen Kutanis R, Tunç T, Tunç M. Tıpta uzmanlık eğiticileri ve uzmanlık öğrencileri tıpta uzmanlık sınavı'nı (TUS) nasıl algılıyorlar? Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 2011, 11(4):1991-2004.

21. Hope V, Henderson M. Medical student depression, anxiety and distress outside North America: a systematic review. *Med Edu.* 2014;48:963-979.
22. Deveci SE, Çalmaz A, Açık Y. Doğu Anadolu'da yeni açılan bir üniversitenin öğrencilerinde kaygı düzeylerinin sağlık, sosyal ve demografik faktörler ile ilişkisi. *Dicle Tıp Dergisi* 2012; 39 (2): 189-196.
23. Iqbal S, Gupta S, Venkatarao E. Stress, anxiety & depression among medical undergraduate students & their socio-demographic correlates. *Indian J Med Res* 2015;141:354-357.
24. Lun KW, Chan CK, Ip PKY, Ma SYK, Tsai WW, Wong CS et al. Depression and anxiety among university students in Hong Kong. *Hong Kong Med J* 2018;24:466-472.
25. Kocabaş S, Ersoy S, Ersoy AH, Pala E. Tıpta uzmanlık sınavı dershanesine devam eden tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinde anksiyete ve mesleki kaygı düzeyi. *Türk Aile Hek Derg.* 2021;25(3):91-101.
26. Quek TT, Tam WW, Tran BX, Zhang M, Zhang Z, Ho CS, et al. The Global prevalence of anxiety among medical students: a meta-analysis. *Int J Environ Res Public Health* 2019;16(15):2735.
27. Mayer FB, Santos IS, Silveira PSP, Lopes MHI, Souza ARND, Campos EP, et al. Factors associated to depression and anxiety in medical students: a multicenter study. *BMC Medical Education* 2016;16(1):282.
28. Gan GG, Hue YL. Anxiety, depression and quality of life of medical students in Malaysia. *Med J Malaysia* 2019;74(1):57-61.
29. Moutinho I LD, Maddalena NCP, Roland R. et al. Depression, stress and anxiety in medical students: A cross-sectional comparison between students from different semesters. *Rev Assoc Med Bras* 2017; 63(1):21-28.
30. Mao Y, Zhang N, Liu J, Zhu B, He R, Wang X. A systematic review of depression and anxiety in medical students in China. *BMC Medical Education* 2019;19:327.

